

РОМАНОВ Ігор Володимирович
РИЖОВ Ігор Миколайович
ТОНКОНОГ Ігор Олександрович

МЕТОДОЛОГІЯ КОМПЛЕКСНОГО ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В СЕКТОРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Проблеми визначення мети, завдань, форм, інструментів, масштабів і механізмів ефективного функціонування державного сектору національної економіки та безпеки актуальні не лише для України. Вони властиві кожній країні та мають перманентний характер, про що свідчить постійний і глибокий інтерес до цих проблем науковців, передовсім класиків економічної науки, Л. Вальраса, А. Маршала, К. Менгера, В. Петі, Д. Рікардо, А. Сміта, С. Сімонді, М. Туган-Барановського.

Утім лише праці дослідників ХХ ст. – Е. Аткинсона, Дж. Б'юкенена, Е. Гансена, Р. Гарода, Дж. Гелбрейта, Дж. Гікса, Дж. Кейнса, А. Мюлера-Армака, Д. Норта, П. Семюелсона, Дж. Стігліца, М. Фрідмана та ін. – державний сектор національної економіки й безпеки почали розглядати як ключову макроекономічну одиницю. Відтак цей сектор став одним із головних агрегатів національної економіки. Питанням сутності, економічних форм, особливостей функціонування та ефективності державного управління присвятили наукові праці вітчизняні вчені: А. Гальчинський, В. Геєць, О. Длугопольський, І. Жадан, Я. Жаліло, С. Іванов, О. Канов, В. Міщенко, С. Науменкова, Л. Підпригора, О. Процьків, О. Редькін, Є. Старовський, А. Філіпенко, Л. Цимбал, Л. Червова, М. Чумаченко та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний внесок у вирішення проблем управління та функціонування державного сектору безпеки й економіки зробили зарубіжні вчені Л. Абалкін, А. Ахмедуєв, Є. Балацький, Д. Біль, А. Віссаріонов, Є. Гайдар, Г. Клейнер, Я. Корнаї, М. Петраков, О. Радигін, Ж.-Ж. Роза, В. Студенцов, В. Супян, В. Танци, К. Хубієв, Дж. Шумпетер, Л. Якобсон, К. Яновський. Враховуючи викладене, стає зрозумілим, що незважаючи на певну кількість вдалих видань і наукових статей, висвітлено ці проблеми лише в загальному плані.

Необхідно вказати, що теоретична частина наукового дослідження цієї методології орієнтується та спирається на результати теоретичних досліджень представників вітчизняної і зарубіжної науки, які працюють у галузі теорії держави і права, конституційного права, міжнародного публічного та приватного права, кримінального права та інших галузей права у секторі економіки, безпеки і оборони (далі – СЕБО) України, зокрема, С. Алексєєва, М. Баймаханова, М. Богуславського, Т. Будко, Є. Бурлая, М. Буроменського, В. Бутузова, О. Буякова, Д. Веденєєва, В. Глушкова, В. Денисова, Р. Дворкіна, П. Євграфова, А. Зайця, В. Звєкова, Ж. Зіллера, В. Крутова, В. Кудрявцева, Ю. Ліфшиця, І. Лукашука, Л. Лунца, А. Марущака, М. Марченка, М. Матузова, А. Міцкевича, З. Незнамової, Г. Новицького, В. Опришка, М. Панова, А. Піголкіна, С. Поленіної, В. Сідака, Є. Скулиша, В. Слюсарчука, І. Самощенко, Ю. Тихомірова, О. Ярмиша та ін.

Слід зазначити, що тільки в обмеженому колі наукових праць всебічно висвітлено суть інституційних перетворень і структурних зрушень у координації контрольної діяльності окремих суб'єктів державної та економічної безпеки. Однак існують напрацювання теорії державного управління у сфері національної безпеки, які розроблені вітчизняними науковцями, котрі, на нашу думку, потребують ретельного доопрацювання та адаптації результатів досліджень до сучасних потреб розвитку національної економіки і державної безпеки.

За таких обставин виникає об'єктивна необхідність: удосконалення системи державного управління у секторі економіки та державної безпеки (далі – СЕДБ), як складових національної безпеки України; теоретичного та методологічного переосмислення основних шляхів та механізмів трансформації самої системи функціонування економічної та державної безпеки України; пошуку оптимальних шляхів та розробки дієвих механізмів щодо взаємодії суб'єктів забезпечення державної безпеки та її інституцій.

Метою статті є здійснення теоретичного узагальнення й запропоновано нове мислення щодо впровадження дієвих шляхів та механізмів державного управління під час прийняття управлінського рішення органами державної влади у кризових ситуаціях, тобто організуючого впливу на ті сфери і галузі суспільного життя, що вимагають певного втручання держави шляхом використання повноважень виконавчої влади за умов розробок та впровадження новітніх методологій захисту національних інтересів держави.

Наявність глобальних небезпечних викликів та загроз у сучасному світі потребують адекватних заходів та превентивних дій щодо всебічного зміцнення власних можливостей держави, а саме: ефективного державного управління в системі захисту національних інтересів України, адекватного реагування на потенційні та реальні загрози у сфері економічної безпеки за умов: мінімізації наслідків суб'єктами економічної безпеки України; обмеження впливу негативних факторів на нормативне, ненормативне та індивідуальне правове регулювання в системі функціонування економічної та державної безпеки (далі – СФЕДБ) України; обґрунтування рекомендацій щодо правових механізмів мінімізації наслідків суспільно небезпечних та суспільно шкідливих міжнародних економічних відносин; нормування індикаторів економічної безпеки України, як властивість складних систем сектору національної економіки, безпеки і оборони України; пошуку варіантів (альтернатив) вирішення проблеми та розробка лінгвістичного забезпечення під складну проблему системи функціонування економічної безпеки; конструювання бажаної ситуації та розробка спеціального математичного алгоритму щодо удосконалення існуючих методів у СФЕДБ України.

Національні стратегічні цілі України повинні стати проекцією пріоритетних національних інтересів її розвитку, що в подальшому визначатимуться передусім необхідністю захисту суверенітету і незалежності України, забезпечення непорушності її кордонів та територіальної цілісності, створення умов для забезпечення прав і свобод людини, демократичного розвитку та економічного процвітання держави, як основи зростання добробуту її громадян, захисту й подальшого розвитку духовних цінностей.

У відповідності з принципами та нормами міжнародного права кожна держава, враховуючи законні інтереси безпеки інших країн, може вільно і самостійно визначати свої інтереси на основі суверенного рівноправ'я та вільно забезпечувати власну економічну безпеку. Зазначені проблеми потребують додаткового наукового пошуку з розробки і вдосконалення державного управління та фінансового контролю; розробки шляхів і механізмів реалізації державної політики в СФЕДБ України. Шляхи й способи їх розв'язання з визначених проблем залежатимуть від наявності методології, що безумовно повинно знайти своє відображення у відповідній державній політиці та стратегії розвитку національної економіки на перспективу, в тому числі концептуальних засад розвитку СФЕДБ України.

Виклад основного матеріалу. Відсутність досі в Україні визначеної законодавчо Стратегії розвитку економічної та державної безпеки України веде до: суттєвих протиріч між необхідністю прийняття в нових історичних умовах обґрунтованих стратегічних рішень та рекомендацій щодо запобігання воєнних конфліктів; суттєвих протиріч між нагальною потребою подальшого розвитку економічної науки і вдосконалення сектору економіки та відсутністю теоретичних основ стримування воєнно-економічної агресії

проти держави за умов превентивної дипломатії; суттєвих протиріч між необхідністю наукового обґрунтування вимог до сучасних систем функціонування економічної безпеки України та відсутністю належної наукової теорії з цих проблем, яка містила б в собі такі наукові обґрунтування; суттєвих протиріч між традиційно сформованою в державі системою економічної безпеки, яка не зовсім адекватна реальним та потенційним загрозам воєнного характеру; потребою ґрунтовного моделювання процесу забезпечення СФЕДБ України і відсутністю належних теоретичних знань, достатніх для його впровадження.

Ці протиріччя, які є злободенними для сучасної України, суттєво актуалізують наукову проблему дослідження. Сутність її вирішення полягає у необхідності розв'язання об'єктивно існуючих протиріч: шляхом формування і розвитку основ сучасної теорії національної безпеки України (далі – НБ України) з метою гарантованого її забезпечення.

Надійність рішень щодо визначення цілей, їх пріоритетності, оцінки сукупності загроз, сил і засобів, які необхідно залучити для їх нейтралізації та інших рішень, отримуються за допомогою «вхідної інформованої» та розвинутої інтуїції під час виконання завдань контррозвідальної діяльності, що за сучасних умов контррозвідального захисту об'єктивно знижується.

За цих обставин діяльність інституцій сектору економіки та безпеки в системі захисту національних інтересів України (далі – НІ України) все більшою мірою стає управлінським процесом. У його межах більшу увагу потрібно приділяти найрізноманітнішим варіантам розвитку ситуацій, оскільки події, які мають кризовий характер, зазвичай відрізняються підвищеною напруженістю і небезпекою внаслідок високої ймовірності насильства, нестачі часу і великої невизначеності.

Чим складнішими є обставини, тим більше розрізнятимуться думки з принципових питань розробки стратегії стосовно переліку кризових ситуацій, а вказаний процес може слугувати їх зближенню. Це дає змогу звести до мінімуму вплив невизначеності, ризику і складності умов, що негативно позначаються на надійності й значимості інформованої інтуїції. Тобто йдеться про те, що у процесі розробки методології комплексного оцінювання розвитку НІ України в секторі економічної та державної безпеки необхідно концентрувати увагу передусім на самому процесі її розробки, оскільки в цьому випадку набуває особливого значення необхідність обґрунтування практичних рішень в умовах, які відрізняються підвищеною динамічністю.

Дослідження принципів методологічних аспектів організації зовнішніх інформаційних потоків та аналізу управлінських ситуацій, аналіз накопиченого досвіду в межах «інтуїтивних» підходів, в яких Україна вимушена формувати та відстоювати свої національні інтереси, дають змогу обґрунтувати основи державного управління та фінансового контролю в системі захисту НІ України. Чільне місце в ній належить аналітичній моделі процесу пошуку оптимальної методології комплексного оцінювання розвитку НІ України в секторі економічної та державної безпеки, структура якої складається з шести блоків. При цьому кожний із блоків є певним етапом процесу розробки вказаної методології.

Етап перший. Суть завдань, які мають бути вирішені на цьому етапі, полягає у визначенні цілей Стратегії національної безпеки України та Стратегії економічної й державної безпеки України. Більшість того, що входить у поняття НІ України, за своєю суттю можна віднести до однієї із трьох категорій: потреби безпеки, потреби добробуту, потреби розвитку міжнародного співробітництва. В цьому легко переконатися, зробивши аналіз національних інтересів, наведених у Законі України «Про основи національної безпеки України».

Серед інтересів першої категорії, зокрема, можна назвати забезпечення територіальної цілісності та суверенітету держави, конституційного устрою, прав і свобод людини, передбачених Конституцією, інші конституційні цінності. До категорії «добробут» слід віднести досить широке коло інтересів, які тією чи іншою мірою

спрямовані на підвищення якості життя суспільства: економіка, соціальний захист, охорона здоров'я, система освіти, розвиток сучасних технологій, екологія тощо.

Серед інтересів категорії «міжнародні торговельно-економічні відносини» можна, зокрема, назвати: потреби в розвитку добросусідських відносин з іншими країнами; забезпечення доступу на зовнішні ринки; потреби в зростанні ролі і присутності України у міжнародних структурах безпеки та економіки.

Більшість інтересів перших двох категорій є відображенням потреб життєдіяльності суспільства, спрямованих на збереження (захист) та прогресивний розвиток матеріальних (природні ресурси, генофонд нації, географічна територія, виробничі фонди, технологічні досягнення тощо) і духовних (культура, мова, мораль, наука, освіта тощо) цінностей. Інтереси ж категорії «міжнародні торговельно-економічні відносини» надають зазначеним вище потребам зовнішнє спрямування, оскільки інтереси цієї категорії відображають тенденції все більшої взаємозалежності світового співтовариства при вирішенні проблем забезпечення національної економіки і міжнародної (національної) безпеки. Можна стверджувати, що інтереси третьої категорії певною мірою «доповнюють» інтереси, які належать до першої і другої категорій.

Розробка Методології комплексного оцінювання розвитку національних інтересів України в секторі економічної та державної безпеки (далі – Методологія) на першому етапі базується на ієрархії ступеня важливості інтересів для забезпечення національної економіки. У цьому випадку ступінь важливості є засобом для визначення пріоритетності інтересів. Без визначення пріоритетів існує небезпека виникнення невідповідності між цілями (завданнями) та засобами (ресурсами).

У межах кожної категорії інтереси безпеки, добробуту та міжнародного співробітництва класифікуються як такі, що мають високий, середній і низький ступінь важливості для забезпечення національної безпеки, тим самим можна погодитися з правом на існування досить абстрактної ієрархії національних інтересів, що певною мірою поєднує модель з деякими інтуїтивними підходами.

Слід зауважити, що віднесення національних інтересів до тих, які мають низький ступінь важливості, зовсім не означає, що при розробці Методології не повинні передбачатися ті чи інші спроби (заходи) щодо його досягнення, але, очевидно, передусім необхідно забезпечити своє виживання, а вже потім «дбати» про інші інтереси. Після цього по кожній категорії національних інтересів мають бути з'ясовані цілі, які фактично є відповіддю на запитання: що треба зробити для задоволення інтересів.

Етап другий. Цілі визначаються крізь призму внутрішніх і зовнішніх умов, які впливають на формування національних інтересів, а також загроз і можливостей стосовно проблеми забезпечення економічної безпеки, що дає загальне уявлення про те, чого можна, а чого не можна досягти. Тому для визначення цілей насамперед необхідно розглядати їх крізь призму загроз і можливостей. Внаслідок цього виникає проблема класифікації загроз. Очевидно, будь-яка країна повинна скористатися наявними у її розпорядженні можливостями для реалізації своїх інтересів і водночас забезпечити відповідність своїх можливостей рівню загроз цим інтересам.

Незважаючи на те, що потреби, які матеріалізуються в інтересах, зазвичай взаємопов'язані, а за відсутності інтересу, як правило, відсутні загрози. Певною мірою цілі у сфері інтересів економічної безпеки продиктовані потенційними чи реальними загрозами. Цілі, спрямовані на задоволення інтересів добробуту, змішані за характером (тобто можуть бути наслідком наших намагань розширити або захистити наявні можливості від потенційних чи реальних загроз). Інтереси міжнародного торговельно-економічного співробітництва повсякчасно зумовлюють цілі, досягнення яких передбачає забезпечення кращих можливостей досягнення перших двох категорій інтересів.

У цьому випадку можна стверджувати, що інтереси безпеки та частина інтересів забезпечення добробуту передбачають комплекс цілеспрямованих і взаємопов'язаних зусиль, які мають у максимально можливій мірі забезпечити охорону свободи держави (суспільства) від зовнішнього негативного впливу (загроз), тобто забезпечення її незалежності у свободі дій (саме тому забезпечення державного суверенітету в усіх його вимірах є квінтесенцією цих зусиль). Інша ж частина інтересів у сфері забезпечення добробуту та більшості інтересів міжнародного торговельно-економічного співробітництва певною мірою пов'язані з набуттям додаткової свободи дій, додаткових можливостей для досягнення бажаного остаточного матеріального або нематеріального стану суспільства (наприклад, підвищення рівня доступу на зовнішні ринки збуту, розширення можливої участі у міжнародних торговельно-фінансових інституціях, можливості активної співпраці у міжнародних структурах безпеки). Тобто йдеться про набуття додаткової свободи дій (права). Таким чином, насамперед треба визначити всі можливі цілі, для чого по кожній із трьох категорій інтересів треба вирішити, що можна зробити для досягнення того чи іншого інтересу (задоволення потреби), тобто можливості, та визначити, що загрожує вказаним інтересам.

Етап третій. Ресурси (матеріальні, фінансові, інтелектуальні та інші) завжди обмежені. Тому на цьому етапі необхідно з'ясувати пріоритетність визначених цілей та оцінити ймовірність їх досягнення (за умови можливості досягнення цілі). На думку авторів, третій етап розробки Методології є ключовим, оскільки існує чимало змінних, які за певних умов можуть суттєво вплинути на остаточне рішення щодо пріоритетності цілей, бажаної інтенсивності їх виконання і, відповідно, щодо необхідних для цього засобів (ресурсів). Крім того, значення, що надається тій чи іншій змінній, залежатиме від фахової підготовки, досвіду, ціннісних орієнтацій, інтуїтивних здібностей учасників розробки стратегії, тобто «інформованої» інтуїції.

Передусім необхідно виокремити змінні, які найбільш адекватно впливають на рішення щодо пріоритетності тих чи інших цілей. Під час здійснення комплексного оцінювання пропонується уточнити цілі, що були визначені на попередньому етапі на підставі оцінювання можливостей і загроз, за допомогою аналізу чотирьох змінних, які є досить універсальними (типовими) для будь-яких управлінських ситуацій при визначенні пріоритетності цілей СЕБО України. При цьому три з них є загальними для обох типів цілей, а саме: інтенсивність, ймовірність і актуальність. Четверта змінна, яка належить до цілей в галузі можливостей, являє собою оцінку ступеня розвитку (досягнення) конкретного інтересу, а набір змінних для оцінки цілей зі сфери загроз доповнюється оцінкою ступеня збитку для національних інтересів та національної економіки держави.

Очевидно, що в такій сукупності змінних відносна частка для кожної цілі буде залежати від міжнародних і внутрішніх умов, в яких відбувається процес досягнення цілей. Слід зазначити при цьому, що запропонований перелік змінних, звичайно ж, може бути розширеним або звуженим.

Перша змінна – «інтенсивність», відображає інтенсивність (певною мірою енергійність, наполегливість), з якою держава готова і прагне відстоювати той чи інший інтерес. Вибір її, як змінної, є визнанням доцільності класифікації інтересів на категорії та рівні їх важливості й того, що вони являють собою не просто деякі абстрактні поняття. Зокрема, на основі раціонального міркування можна замість активних спроб забезпечення інтересів міжнародного співробітництва віддати перевагу більш помірним зусиллям із забезпечення інтересів безпеки. Проте потрібно виявляти обережність і не додавати ієрархії інтересів надмірного значення. Можна навести багато прикладів, коли менш інтенсивні в цілому цілі володіють більшою фактичною інтенсивністю порівняно з цілями, які стоять вище згідно з ієрархічною градацією.

Іншими словами, хоча загальна ієрархія інтересів відіграє велику роль, необхідно в обов'язковому порядку розставляти цілі за пріоритетами. Врешті-решт така ієрархія

інтересів усього лише змінна величина процесу розробки стратегії, особливо з огляду на вітчизняні «традиції» підготовки, уточнення та прийняття керівних документів. Урахування інтенсивності засвідчує не лише значення ієрархії інтересів, а й той факт, що в умовах невизначеності та складних міжнародних відносин іноді необхідно підстраховувати свій вибір. Невизначеність у сфері державної безпеки, наприклад, призводить до більшого ризику, ніж невизначеність у галузі добробуту чи міжнародного торговельно-економічного співробітництва.

Друга змінна – «ймовірність», є визнанням факту, що з урахуванням обмежених ресурсів найбільш ефективна політика буде полягати в підготовці до найбільш імовірного розвитку ситуації. Аналітики швидше за все будуть розходитися в думках щодо, наприклад, імовірності можливості переростання потенційної загрози у реальну загрозу в секторі економіки. Але аналітична модель процесу розробки стратегії здатна зменшити для її розробників ризик або втрату можливості через прорахунок. Змінна ймовірності повинна розглядатися як реагуюча на зміни внутрішніх і зовнішніх умов середовища формування і реалізації національних цілей і одночасно не бути обмежена часовими рамками. Необхідно розглянути ймовірності безпосередніх і довгострокових можливостей і загроз у секторі економіки. До того ж при оцінці ймовірності варто враховувати і ймовірність створення додаткових можливостей за допомогою наявних.

Третя змінна «актуальність» визначає, чи є можливості та загрози короткостроковими чи довгостроковими. Тобто вона пов'язує можливості й загрози з фактором часу, з динамікою їх розвитку. Врахування цієї змінної певною мірою ускладнює процес, змушуючи пожертвувати довгостроковими інтересами в ім'я одержання негайних результатів, або навпаки, оскільки змінна є безальтернативна. Крім того, у багатьох випадках актуальність можливостей чи загроз мало впливає на пріоритетність тієї чи іншої цілі, оскільки відносне значення інших змінних може бути більшим. Можливості можуть бути безпосередніми, але мало впливати на забезпечення інтересів, а загроза може бути високою, але водночас належати до віддаленого майбутнього, тобто можна знехтувати нею, як не актуальною.

У реальному житті завжди існують віддалені цілі, яким надається високий пріоритет, і короткострокові цілі, що мають низький пріоритет. Проте, як правило, у сфері економічної безпеки чим більш віддалені за часом прогнози складаються, тим більше невизначеними вони стають. Тому все менш успішними будуть спроби їх реалізувати для забезпечення можливостей. Тобто можна відмовитися від досягнення короткострокових цілей, але згодом з'ясувати, що і довгострокові можливості нездійсненні внаслідок причин, які не могли бути передбачені заздалегідь. Аналогічна дилема виникає із загрозами. Можна відкласти рішення щодо усунення безпосередньої загрози і віддати перевагу майбутнім загрозам як більш пріоритетним. Але пізніше з'ясується, що майбутні загрози виявилися ілюзорними, а ось неусунення безпосередньої загрози призвело до негативних наслідків.

Четверта змінна «ступінь розвитку інтересу» показує, як досягнення цілей щодо забезпечення можливостей може сприяти досягненню будь-якого інтересу, а «ступінь збитку для інтересу» показує, як ігнорування цілей з попередження загрози може перешкодити досягненню вказаного інтересу. Ця змінна передбачає максимальне використання «інформованої» інтуїції, оскільки саме тут при оцінці цілей стикаються з найбільшою невизначеністю. Чим більш надійним буде процес аналізу в цілому, тим краще аналітики зможуть упоратися з такою невизначеністю, покладаючись при цьому не на розрахунки, а швидше на мінімізацію впливу можливого прорахунку.

Етап четвертий. Це стратегічне оцінювання цілей, можливостей і загроз. Розробка Методології є не просто пошуком деякого компромісу між ресурсами і цілями. В процесі її розробки необхідно визначитися, чи варто взагалі домагатися виконання тієї чи іншої цілі, а якщо варто – яким чином і які шанси на успіх. Для цього необхідно передусім установити мінімально прийнятну ймовірність досягнення тієї чи іншої цілі,

мінімальні можливості, якими ми для цього маємо володіти і який є максимально прийнятний рівень загрози щодо вказаної цілі.

Звичайно, для забезпечення захисту національних інтересів політичне керівництво держави формулює ті чи інші принципи національної політики щодо забезпечення СЕБО України, та розробляє механізми впровадження, які повинні формуватися в руслі цієї політики, оскільки вона має служити практичним інструментом її досягнення. Тому завжди є цілі, які визначають політичні лідери чи законодавчі органи держави, для яких має плануватися забезпечення ймовірності успіху на рівні 100 %. Тобто будь-яка обрана стратегія безумовно має приводити до успіху в їх досягненні. Те ж саме правильно і щодо цілей із забезпечення можливостей і запобігання загроз СЕБО України.

Деякі цілі явно потрапляють у цю категорію. Наприклад, стратегія забезпечення доступу до зовнішніх ринків (ціль щодо створення можливостей) є одним з таких прикладів. Можна не погоджуватися з приводу найбільш ефективної стратегії для досягнення цієї мети, але всі види стратегії повинні забезпечити гарантований успіх. Можна сперечатися щодо того чи є домовленості про утворення єдиного економічного простору чи є інтенсифікація процесів вступу до СОТ правильним напрямком розвитку стратегії, але мало хто буде стверджувати, що цілісна стратегія розширення зовнішньої торгівлі, що має, скажімо, 80 % шансів на успіх, є прийнятною. Можливості щодо захисту національних інтересів є похідними від наявних в розпорядженні засобів та допустимих в даних умовах способів їх використання. Оскільки йдеться про державне управління, то основна частина засобів є не що інше, як елементи влади держави та її інституціями.

Серед таких елементів – природні і соціальні. До першої групи належать – особливості географічного положення, територія, населення, природні ресурси, до другої – політичні, економічні, воєнні, інформаційні та науково-технологічні елементи. В контексті сказаного ресурси (матеріальні, фінансові, людські тощо), необхідні для реалізації стратегії, є похідними від елементів влади. Підлеглими компонентами елементів влади є інструменти влади – фактично сукупність варіантів політики, які саме і забезпечують ті чи інші можливі способи використання засобів (ресурсів). Наприклад, демонстрація сили, загроза її застосування, блокада, комплексні навчання тощо є дієвими механізмами та інструментами влади.

Для досягнення визначених цілей при розробці Методології необхідно передбачати використання всіх елементів влади в комбінації з іншими засобами (зокрема створення умов, за яких забезпечується міжнародна політична підтримка). Загалом же як оцінка загроз, так і оцінка можливостей – це α -рівень, який враховується при комплексній оцінці розвитку НІ України в секторі економіки, безпеки та оборони. Зокрема, у сфері економічної та державної безпеки оцінка можливостей передбачає: виявлення бойового складу військових формувань; оцінку можливостей сектору економіки, безпеки і оборони, резервів, мобілізаційного потенціалу щодо фінансових, промислових, людських та інших ресурсів; комплексну оцінку якості системи державного управління, якість бойової і оперативної підготовки інституцій СЕБО України; оцінку впливу морально-політичного фактора та цілеспрямованості вищого політичного і військового керівництва держави щодо гарантованого захисту економічного простору держави; оцінку діяльності суб'єктів економічної безпеки та фінансового контролю.

Цілком зрозуміло, що принциповим є те, що оцінку власних можливостей та можливостей джерел загроз економічним НІ України необхідно здійснити з урахуванням можливої протидії амбіційним можливостям (з боку джерела загроз) чи протидії суб'єктів економічної безпеки та фінансового контролю з нашого боку щодо зменшення можливостей джерела загроз; це може бути не тільки ймовірний противник, а будь-яка фізична чи юридична особа, навіть терористична організація.

Очевидно, в цьому випадку не обійтися без інформації, яку надають розвідувальні органи України. Проте тут важливо підкреслити, що у розвідувальних органів при оцінці можливостей захисту та реалізації (досягнення) національних цілей

та можливостей щодо протидії джерелу загроз можуть виникати значні труднощі. Зовнішньополітична розвідка зорієнтована переважно на виявлення джерел загроз і їх можливостей та зазвичай не володіє інформацією, яка стосується, так би мовити, «внутрішніх» можливостей держави. Таким чином, питання щодо мінімальних можливостей та елементів влади, які будуть застосовуватися для досягнення цілі та який максимальний рівень загрози щодо її досягнення може бути прийнятний, є складним політичним питанням. Відповідь на нього необхідно шукати в політичному процесі. Нічого у цьому дивного немає.

Політики регулярно приймають такі рішення, коли відкрито говорять про те, що ця мета є «життєво важливою». Так, коли Президент України заявляє про те, що інтеграція України у європейській простір або у структури колективної безпеки відповідає життєво важливим інтересам держави, він тим самим визначає цей поріг. І в такому випадку питання полягає лише в тому, як розробити стратегію, яка гарантує стовідсоткове досягнення такої цілі. А однією із головних передумов розв'язання цієї проблеми є комплексний аналіз, оцінка і моніторинг взаємовпливу можливостей держави та джерел загроз крізь призму забезпечення національної безпеки України у сфері економічної та державної безпеки.

Але у будь-якому разі може виникнути проблема з тими цілями, щодо яких у розробників стратегії немає сумніву в питанні віднесення їх до «життєво важливих» (оскільки без досягнення цієї цілі вони не уявляють задоволення того чи іншого «життєво важливого» інтересу або навіть сукупності таких інтересів), але політиками вони такими відкрито не визнавалися. Той факт, що будь-яка ціль уявляється «життєво важливою», але не одержує відповідної характеристики в ході політичного процесу, служить сигналом попередження про те, що або розробникам необхідно переглянути власну оцінку вказаної цілі, або відповідальні за ухвалення рішення органи повинні запросити оцінку цілі іншими органами. Це є вкрай важливим, бо державне рішення про необхідність забезпечити стовідсоткову ймовірність успіху виконання тієї чи іншої цілі зазвичай вплине на ймовірності виконання інших цілей (передусім через обмеження в ресурсах). Визначення мінімально прийнятного рівня можливостей і максимально прийнятного рівня загроз дозволяє більш детально розглянути встановлені цілі в цілому. Але необхідно мати на увазі чотири застереження.

По-перше, цілі, які стоять вище вказаних умовних порогів, повинні бути виконані майже зі стовідсотковою ймовірністю успіху (у першому випадку це дає змогу забезпечити рівень можливостей не нижче мінімально прийнятного, а в другому випадку – загроза має бути усунена як недопустима за будь-яких умов). Щодо ступеня бажаної ймовірності успіху при виконанні цілей, які стоять нижче умовного порога, то вказаний ступінь, зазвичай, відповідатиме їх становищу в ієрархії цілей. Але у деяких випадках досягнення цілі буде вважатися непрактичним, а в інших випадках низька ймовірність успіху буде прийнятна через бажані побічні ефекти зусиль щодо виконання таких цілей. Завдання полягає в тому, щоб визначити таку комбінацію ймовірностей успіху, яка найбільш ефективно сприятиме дотриманню національних інтересів у цілому відповідно до параметрів, установлених політиками.

По-друге, класифікація цілей зумовлена їх різним значенням для забезпечення національних інтересів. Внаслідок обмеженості ресурсів не варто прагнути до виконання всіх цілей. У зв'язку з тим, що обмежені ресурси неминуче будуть нижчі оптимального рівня, модель процесу пошуку оптимальної методології державного управління та контррозвідальної діяльності в системі захисту НІ України у сфері державної безпеки базується на тому, що визначення пріоритетності цілей має слугувати основою розробки Стратегії державної безпеки України. Інакше кажучи, передбачається можливість свідомого ігнорування деяких цілей, основою чого є їх пріоритетність.

По-третє, існує суттєва різниця між динамікою процесів, які визначають можливості, і динамікою процесів, які визначають наміри (у тому числі ті, які можуть

бути розцінені як загрози національним інтересам). Можливості є більш інерційним параметром, оскільки пов'язані переважно з матеріальними та іншими ресурсами, які держава може виділити для забезпечення національної безпеки.

По-четверте, дослідження складних систем показують, що різні небезпеки володіють синергізмом, тобто вони можуть багаторазово підсилювати один одного. Система може бути добре захищена стосовно кожної із загроз окремо і беззахисна щодо їх комбінації.

Етап п'ятий. Розробка концептуальних засад СФЕДБ України. Очевидно, що будь-яка обрана концепція, стратегія досягнення цілі у тій чи іншій сфері національної безпеки та секторі економіки, як система дій для її досягнення, належить до сфери компромісу між втратами і вигрешем (критерій визначення втрати чи виграшу має бути відомий). Вона може вважатися оптимальною, якщо не може бути поліпшена. При цьому ефективність стратегії може оцінюватися по різному, наприклад, крізь призму мінімізації можливих втрат, реалістичності здійснення, сприйняття міжнародним співтовариством, додатковими можливостями, які вона створює в інших сферах національної безпеки, отримання довгострокової чи тимчасової переваги тощо.

Ефективність зазначеної стратегії можна оцінювати за наслідками, до яких може призвести вибір та реалізація стратегії, а таку апіорну оцінку рішення називати ціною рішення, яку можна виміряти, коли припустити, що досягнення цілі залежить від якості і кількості взятої до уваги інформації. У такому разі ціна рішення дійсно може бути об'єктивним виміром значущості всіх інформаційних потоків, оскільки кожен із них робить свій внесок у ціну рішення: ціна інформації; ціна достовірності; ціна ризику; ціна конфліктності; ціна переконань (ціннісних орієнтацій); ціна узгодженості; ціна компромісу; ціна переваг; ціна допустимості дії (ціна відповідальності).

Тут ціна рішення дозволяє виміряти значущість зовнішніх і внутрішніх інформаційних впливів на вибір певної альтернативи. У процесі прийняття рішення ціна є своєрідною характеристикою інформаційної насиченості рішення, яка дає змогу зробити раціональний вибір між об'єктивною обмеженістю даних і суб'єктивним прагненням до їх нагромадження. У тій чи іншій ситуації мінімально можлива ціна також дає рішення, яке, залежно від пріоритетів, може виявитися прийнятним. З цією думкою можна погодитися, але із суттєвим застереженням. Будь-яка стратегія досягнення цілі (а тим більше – комплексу цілей) у тій чи іншій сфері національної безпеки однозначно має передбачати можливі наслідки для національної безпеки в контексті втрат (збитків), пов'язаних із вибором саме цієї стратегії. Тобто необхідно розглядати, так би мовити, «собівартість» вибору стратегії, яка має враховуватися в ціні компромісу.

Процес розробки та оцінки варіантів стратегії передбачає розгляд сукупного ефекту п'яти змінних, а саме: ресурси; втрати (збитки), зумовлені вибором тієї чи іншої стратегії; побічний ефект реалізації стратегії; можливості підвищити ефективність стратегії; обмеження можливостей здійснення стратегії. Відносна значущість цих змінних залежатиме від управлінської ситуації. Змінні ресурси є обов'язковою умовою розробки стратегії. Для полегшення аналізу вони мають бути класифіковані за групами: політичні, військові, економічні та інші ресурси. Правильна класифікація ресурсів (фактично інструментів впливу) становить суть мистецтва стратегії.

Класифікація є одночасно вертикальним і горизонтальним процесом. Горизонтальний характер процесу полягає в тому, що більшість цілей можуть бути найбільш ефективно досягнуті при використанні комбінацій різних типів ресурсів. Так, для зниження напруженості в торговельно-економічних відносинах з Російською Федерацією через анексію АР Крим та проведення суб'єктами забезпечення державної безпеки операції Об'єднаних сил на Сході України.

На думку авторів, Україна одночасно використовувала значну кількість економічних ресурсів. Існують інші протиріччя. Наприклад, не зацікавленість Російської Федерації у приєднанні України до ЄС, а також застосування інституціями – суб'єктами

державної безпеки України – військової сили (демонстрація сили і рішучості в збройному захисті своєї території), політичних, економічних санкцій проти країни-агресора (привернення уваги міжнародної спільноти до проблеми, зокрема США, Франції, Німеччини, Великобританії). Але цей процес також є вертикальним, тому що існують ієрархічні пріоритети у використанні інструментів відповідно політичних і не примусових економічних, а також примусових, передусім економічних і військових інструментів.

Втрати (збитки) зумовлені вибором тієї чи іншої стратегії. Внаслідок обмеженості ресурсів будь-яка стратегія припускає втрати (збитки), які пов'язані з вибором. Тому треба оцінити, які інші цілі залишаться невиконаними, якщо буде прийнято такий варіант стратегії. Для виправлення ситуації є кілька можливих варіантів рішення: скоротити обсяг завдань, а отже і ресурсів щодо цілей, які зазнають негативного впливу такого розвитку ситуації; намагатися уникнути витрат вибору шляхом прийняття рішення щодо зниження ймовірності успіху виконання основної цілі; пом'якшити негативний вплив вибору шляхом перерозподілу наявних ресурсів між цілями, знижуючи в допустимих межах імовірність успіху цілей; здійснити пошук альтернативних варіантів стратегії, що припускають використання інших інструментів або ж іншої комбінації; здійснити пошук додаткових ресурсів або можливостей. Таким чином, розрахунки витрат (збитків) вибору засновані на компромісі в розподілі обмежених ресурсів між цілями та ймовірністю успіху їх виконання.

Сьогоднішні обмеження – завтра можуть стати факторами підвищення ефективності і – навпаки. Деякі фактори не справляють ні позитивного, ні негативного впливу, за винятком окремих ситуацій. Але в остаточному підсумку аналіз факторів і обмежень має привести до кращого контекстуального розуміння доцільності стратегії, яка пропонується, або відмови від тих чи інших альтернативних варіантів рішення.

Етап шостий. Оцінювання ризиків та уточнення стратегії на перспективу. Жодна стратегія не може бути забезпечена ресурсами в тому обсязі, який би гарантував стовідсотковий успіх. Уже тільки з огляду на цю обставину необхідно дати оцінку ризику неповного виконання цілей (як тих, що базуються на можливостях, так і тих, що стосуються загроз).

Основне правило у такому випадку полягає в наступному: якщо ризик виявиться неприпустимим, а зменшити його негативні наслідки в межах обраної стратегії не вдається, стратегія має бути переглянута. Тому після того, як за кожною з цілей розроблена відповідна стратегія її виконання, необхідно провести комплексну оцінку розвитку національних інтересів України у сфері економіки в цілому. Тобто варіанти досягнення цілей мають оцінюватися не тільки на основі їхніх якостей окремо, але й у сукупності, наприклад, чи вдалося забезпечити системний цілісний підхід до проведення внутрішньої політики.

На цьому етапі доцільно також дати оцінку стратегії під кутом зору витрат вибору, оскільки у міру зростання розманітності цілей, зростають і витрати вибору. Крім того, вона має оцінюватися і з огляду на межі дозволених дій. Показовими прикладами обмеження можливих варіантів стратегічних рішень є зростаючі економічна взаємозалежність, екологічні проблеми, підвищені зобов'язання щодо захисту прав людини, активна діяльність світових засобів масової інформації, що здатні практично миттєво привернути увагу міжнародного співтовариства до тієї чи іншої проблеми. Таким чином, запропонована методологія державного управління в системі функціонування економічної та державної безпеки поетапно координує аналітиків і політиків у процесі прийняття будь-яких висновків. Основна її ідея полягає в тому, що якість рішень значною мірою залежить від якості процесу, який було використано при виборі рішення.

Очевидно, що результат процесу залежить від вихідної інформації і передумов. Невизначеність у сфері державної безпеки загальновідома і цілком зрозуміла опора на

«інформовану» інтуїцію призведе до різних думок щодо того, що необхідно зробити в тій чи іншій конкретній ситуації. Фокусуючи ж увагу на процесі, можна звужити діапазон невизначеності, а, отже, і знизити ризики недосягнення визначених цілей, тому що в цьому випадку роль «інформованої» інтуїції буде полягати лише в створенні передумов, необхідних для розробки Методології. Саме цим вказана Методологія відрізняється від інших підходів, які базуються виключно на «інформованій» інтуїції, а наведені вище міркування щодо алгоритму процесу розробки стратегії, його змінних (факторів), їх взаємозалежності, будуть досить корисними при розробці концептуальних засад економічної безпеки України.

Етап сьомий. Моніторинг функціональних станів СЕДБ України – це процес безпосереднього науково аргументованого, діагностично-прогностичного стеження за станом, розвитком станів системи безпеки як соціального процесу з метою оптимального вибору цілей протидії, завдань і засобів їх рішення [12; 14].

Цілі моніторингу стану СЕДБ України:

- здобуття оперативної, точної та об'єктивної інформації про стан соціальної системи та результативності протидії загрозам і викликам;
- виявлення реальних результатів стану та ефективності функціонування СЕДБ України і можливості на цій основі коректувати генеральну стратегію протидії викликам та загрозам на етапі їх формування;
- визначення реального рівня кваліфікації кадрів, їх підготовленість до вирішення інноваційних завдань та відповідність вимогам каталогу спроможностей.

Завдання моніторингу стану СЕДБ України:

- безперервне тривале спостереження за станом соціальної системи та управління нею шляхом своєчасного інформативного забезпечення її керуючої підсистеми про можливе настання несприятливих, критичних ситуацій, критичного рівня небезпеки, перспектив переростання соціального конфлікту на фазу екстремального вирішення;
- аналіз та оцінювання проведених управлінських дій, а також відповідність фактичних результатів діяльності станів СЕДБ України її кінцевій меті;
- систематичне спостереження за станом процесу управління з метою його оцінювання, контролю та аналізу впливу на стан соціальної системи;
- надання отриманих даних для ухвалення рішень;
- вміст, якість і шляхи вдосконалення станів СЕДБ України.

Стосовно соціальних систем можна виокремити три види моніторингу залежно від його цілей:

- інформаційний – передбачає структурування, накопичення і поширення інформації щодо проблем безпеки. Не передбачає спеціального організованого вивчення;
- глобальний – передбачає дослідження загального стану безпеки соціальної системи з метою виявлення нових проблем і небезпек до того, як вони стануть усвідомлювані на рівні управління;
- імпактний (локальний) – спрямований на дослідження впливу окремої загрози або явища. Представляє собою базовий моніторинг локального характеру, присвячений одному завданню або одній проблемі. Реалізація цього моніторингу не обмежена часом. Після того, як завдання виконане, він припиняє існування. При цьому кількість паралельних завдань може бути доволі великою. Основна його особливість – динамічність створення, коли завдання якості інструментарію і всієї системи моніторингу повинні розв'язуватися за лімітований час. Принциповою відмінністю глобального моніторингу від імпактного є специфіка предметної спрямованості. У випадку глобального моніторингу суб'єктом інтересу є вся сукупність факторів соціальної системи задля визначення ступеню небезпеки. При імпактному моніторингу інтерес визначається тільки щодо об'єктивно визначених чинників, наприклад, за результатами прогностичного моделювання. Однак адресність моніторингу є спільною.

Види моніторингу тероризму:

- моніторинг стану безпеки (небезпеки) соціальних процесів і систем;
- моніторинг ефективності стратегій забезпечення безпекових станів;
- моніторинг результативності СЕДБ України.

Наявні види моніторингу вказують на загальну картину дії всіх чинників, що впливають на процеси формування та утримання безпекових станів соціальних систем, функціональність СЕДБ України, а також напрями, які потребують детальнішого вдосконалення:

- чи досягається безпека як мета процесу?
- чи існує позитивна динаміка порівняно з результатами попередніх діагностичних досліджень?
- чи існують передумови для вдосконалення станів СЕДБ України?

Загальне визначення моніторингу – система загальнонаукових та емпіричних методів пізнання, що застосовуються задля дослідження об'єктів у динаміці їх діяльності, незалежно від предметної сутності. В контексті управління соціальними системами і процесами у секторі безпеки, моніторинг – складова управлінської діяльності.

Висновки. Одержані під час дослідження наукові результати підтверджують гіпотезу, покладену в його основу, а реалізована мета й завдання дають можливість зробити основні висновки й надати практичні рекомендації.

Аналіз монографій [1; 3–9], дисертаційних фондів наукових статей [2] вітчизняних і зарубіжних фахівців у галузі забезпечення національної державної безпеки за темою дослідження вказує на те, що проблема науково-теоретичного обґрунтування методологічних основ організації функціонування системи державної безпеки у кризових ситуаціях, ще не була до цього часу предметом спеціального комплексного дослідження щодо створення й затвердження на державному рівні стандартного каталогу спроможностей СЕДБ України.

Окремі праці стосуються лише певних складових цієї проблеми, які мають фрагментарний характер. Усе це дає підстави для висновку, що стан наукового опрацювання вказаної проблеми неможливо вважати задовільним, а, власне, тема потребує подальшого наукового дослідження. На основі визначення дефініцій поняттєво-категоріального апарату введено в науковий обіг удосконалення понять:

– «державне управління» як вид діяльності держави, що полягає у здійсненні нею управлінського, тобто організуючого впливу на ті сфери і галузі суспільного життя, що вимагають певного втручання держави шляхом використання повноважень виконавчої влади. Водночас державне управління здійснюється і за межами функціонування виконавчої влади, наприклад, на рівні державних підприємств, установ і організацій. Завдяки цьому поняття «державне управління» за змістом є ширшим, ніж поняття «виконавча влада». Для визначення змістовно поєднаних сфер або галузей суспільного життя, що потребують державного управління, використовується термін «сектор державного управління» [6; 7];

– категорія «державна безпека» набуває юридичного змісту у зв'язку з конкретними суспільними відносинами щодо дискретних об'єктів навколишнього матеріального світу або певної сфери суспільної діяльності. Під державною безпекою України пропонується розуміти врегульований законодавством і реалізований у правовідносинах стан сталого розвитку людини і громадянина, суспільства і держави, гарантованої реалізації й захисту національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Розвиток сектору безпеки і оборони. Державна та воєнна безпека : моногр. / В. І. Строгий, І. В. Романов. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 260 с.

2. Романов І. В. Цивілізаційні фактори ризику виникнення конфлікту / І. В. Романов, М. В. Бартко, В. В. Троцько // Соціальна психологія. – К., 2008. – № 3(29). – С. 95–102.
3. Романов І. В. Сектор безпеки: шляхи трансформації : моногр. / І. В. Романов, Ф. В. Саганюк, В. М. Воробйов. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2008. – 209 с.
4. Романов І. В. Стратегія воєнної безпеки України: проблеми формування : моногр. / І. В. Романов, Ф. В. Саганюк, В. М. Воробйов та ін. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2007. – 142 с.
5. Романов І. В. Воєнна безпека і оборона України. Тлумачний словник нормативно-правових та наукових термінів й визначень : монографія / І. В. Романов, Ф. В. Саганюк, В. М. Воробйов та ін. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2007. – 186 с.
6. Романов І. В. Державне управління сектором безпеки і оборони: теорія, практика, стратегія : моногр. / І. В. Романов, Ф. В. Саганюк, О. А. Іляшов та ін. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2007. – 218 с.
7. Романов І. В. Доктринальні та концептуальні підходи до забезпечення воєнної безпеки і оборони держави: документи, факти, коментарі : моногр. / І. В. Романов, Ф. В. Саганюк, О. А. Іляшов та ін. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2007. – 313 с.
8. Романов І. В. Організаційно-правові основи стратегії національної й воєнної безпеки України: практичні аспекти державного управління : моногр. / І. В. Романов, М. І. Шпура, І. В. Вещицький та ін. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2006. – 238 с.
9. Романов І. В. Погляд на безпеку України у контексті сучасної геополітики: аспекти державного управління : моногр. / І. В. Романов, М. І. Шпура, І. В. Вещицький та ін. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2006. – 257 с.
10. Безпека України в контексті еволюції зовнішньополітичних інтересів держав Чорноморського басейну / [Є. Д. Скулиш, І. В. Романов, О. Д. Довгань, В. В. Остроухов та ін.] ; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. – К. : Наук.-вид. центр НА СБ України, 2012. – 484 с.
11. Романов І. В. Кризовий менеджмент та моделювання спроможностей суб'єктів забезпечення державної безпеки України / І. В. Романов, І. М. Рижов, І. О. Тонконог // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави : науково-практичний журнал. – Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. – № 1 (25). – С. 121–134.
12. Рижов І. М. Виклики тероризму в Україні та адекватні концепти державної безпеки : навч. посіб. / І. М. Рижов, Л. М. Стрельбицька, М. П. Стрельбицький, В. І. Строгий. – К. : Центр навч.-наук. та період. вид. НА СБУ, 2015. – 172 с.
13. Рижов І. М. Моніторинг, як основа інформаційної концепції протидії тероризму / І. М. Рижов / Правова інформатика. – 2012. – № 1. – С. 49–53.

Аннотація. В статті описуються пути и механизмы разработки методологии по всестороннему укреплению собственных возможностей государства, а именно: эффективного государственного управления в системе защиты национальных интересов Украины, адекватного реагирования на потенциальные и реальные угрозы в сфере экономической безопасности в условиях: минимизации последствий субъектами экономической безопасности Украины; ограничения влияния негативных факторов на нормативное, ненормативное и индивидуальное правовое регулирование в секторе экономики, безопасности и обороны Украины; обоснования рекомендаций по правовым механизмам минимизации последствий общественно опасных и общественно вредных международных экономических отношений; нормирования индикаторов экономической безопасности Украины, как свойство сложных систем сектора экономики, безопасности и обороны Украины; поиска вариантов (альтернатив) решения проблемы и разработки лингвистического обеспечения под сложную проблему системы функционирования экономической и государственной безопасности Украины.

Ключевые слова: государственное управление, экономическая и государственная безопасность Украины, сектор национальной экономики, государственной безопасности и обороны Украины.

Abstract. The article describes the ways and mechanisms of developing a methodology for the comprehensive strengthening of the state's capabilities, namely: effective public administration in the system of protection of Ukraine's national interests, adequate response to the potential and real threats in the fields of economic security under the following conditions: minimization of consequences provided by the subjects of economic security of Ukraine; limitation of the influence of negative factors on normative, abnormal and individual legal regulation in the system of functioning of economic security of

Ukraine; reasoning of recommendations concerning legal mechanisms for minimizing the consequences of socially dangerous and socially harmful international economic relations; rationing of indicators of economic security of Ukraine as a feature of complex systems of Ukraine's economy, security and defense sectors; the search for variants (alternatives) of problem solving and development of linguistic support for a complex issue of the system of functioning of economic security and state security of Ukraine.

Key words: state administration, economic and state security of Ukraine, national economy, security and defense sector of Ukraine.